

СТАНОВИЩЕ

от д-р **Даниела Севдалинова Дончева** – доцент в Катедра Наказателноправни науки в Юридически факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“ на материалите, представени за участие в конкурс за заемане на академичната длъжност ‘доцент’ в Софийски университет „Св. Климент Охридски“ по област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки”, професионално направление 3.6. Право, (Наказателно право)

В конкурса за ‘доцент’, обявен в Държавен вестник, бр. 22 от 16.03.2021 г. за нуждите на катедра Наказателноправни науки към Юридически факултет на Софийски университет „Св. Климент Охридски“ участва един кандидат – **гл. ас. д-р Мирослава Борисова Манолова.**

Със заповед № Р38-199 от 23.04.2021 г. на Ректора на Софийски университет „Св. Климент Охридски" (СУ) съм определена за член на научното жури на конкурс за заемане на академичната длъжност ‘доцент’ в СУ по област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки“, професионално направление 3.6 Право (Наказателно право), обявен за нуждите на катедра Наказателноправни науки към Юридически факултет.

Представеният от гл. ас. д-р Мирослава Борисова Манолова. комплект материали на хартиен и електронен носител е в съответствие с ЗРАСРБ и ППЗРАСРБ и ПУРПНСЗАДСУ.

Кандидатът гл. ас. д-р **Мирослава Манолова** е приложила една монография със заглавие: „**Защо наказваме? Теоретично-нормативният модел за целите на наказанието в българското наказателно право**“ и списък с публикации – шест статии и доклади, публикувани в сборници. Участвала е в пет научни проекта.

Гл. ас. д-р Мирослава Манолова е завършила специалност „Право“ в Юридическия факултет на Софийски университет през 1995 година, била е съдебен кандидат в Софийски градски съд, след което е започнала работа като следовател в Столична следствена служба. От 2000 година е асистент по наказателно право в Юридическия факултет на Софийски университет, където се занимава с научни изследвания и преподавателска дейност в областта на наказателното право и правораздаване, води семинарни занятия по наказателно право – обща и особена част, също и лекционен курс по Наказателно право за студенти по магистърска програма „Социална и криминална психология“ във Философски факултет на СУ. Била е правен съветник в Дирекция „Законодателна дейност и право на ЕС“ (2006 г.) и главен юрисконсулт в Министерство на труда (2005 г.).

През 2014 г. Мирослава Манолова успешно защитава дисертационен труд на тема: „Престъпления с наркотични вещества и прекурсори“ и ѝ е присъдена образователна и научна степен „Доктор“.

Д-р Мирослава Манолова отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и основателно е допусната до участие в конкурса. Изследванията ѝ в областта на наказателното право са в резултат на задълбочен труд по проблеми, свързани с отделни видове престъпления, но и на анализи на основни въпроси на общата част на наказателното право, които са от изключително значение и в основата на развитието на наказателното право. Този интерес и научни търсения естествено е довело до написване на монография със заглавие: „Защо наказваме? Теоретично-нормативният модел за целите на наказанието в българското наказателно право“.

Монографията е с обем от 213 стандартни страници с 1800 знака на страница, а печатното издание е с обем от 208 страници. Научен редактор на монографията е доц. д-р Ралица Илкова.

Монографията представлява всестранно и цялостно изследване на въпроса за целите на наказанието в българското наказателно право от гледна точка на класическите теории за наказанието, а именно утилитарната, ретрибутивната и смесената. Състои се от **три глави, увод и заключение**, с разгърнато съдържание и изчерпателна библиография.

Въпросът за целите на наказанието е изследван в светлината на трите класически теории за наказанието - утилитарната, ретрибутивната и смесената.

В **глава първа** са анализирани най-съществените им характеристики, както и основните критики, които тези теории предизвикват. Първият раздел е посветен на утилитарните възгледи за наказанието. Според тях, престъпленията причиняват страдание, нещастие, поради това и целта на наказанието е да намали, дори да предотврати престъпленията, а оттук и страданията, тоест да възстанови баланса между щастие и нещастие. Ударението в случая е поставено върху благото, което би се постигнало чрез наказанието. Затова и утилитарната теория се определя още като теория на последиците, защото разглежда наказанието именно с оглед последствията, до които то води. И тъй като на наказанието в случая се гледа като на начин да се ограничат престъпленията, т.е. да се попречи на извършването на бъдещи престъпления, то основни негови цели се явяват превенцията - и на общо, и на индивидуално ниво, както и поправянето на престъпника. В два самостоятелни подраздела е разгледано въздействието на утилитарните възгледи за наказанието в Русия и САЩ през един и същ исторически период - първата половина на 20 век.

Съществените особености на ретрибутивните разбирания са анализирани във **втория раздел**. За разлика от утилитарната теория, ретрибутивната е насочена към миналото. Тя се основава на тезата, че наказанието цели възмездие, с други думи да накаже престъпника, да го накара да страда, да си плати за стореното. Наказанието се налага, защото престъпникът заслужава това страдание, именно заради извършеното от него зло. В случая няма значение дали с наказанието ще се постигне и нещо друго като последица – напр. превенция

или поправяне на престъпника. Разгледани са и различни ретрибутивни възгледи за наказанието.

Третият раздел е посветен на смесените теории за наказанието, които се опитват да „примирят“ разгледаните два класически възгледа за наказанието - утилитарният и ретрибутивният.

Глава втора разглежда въпроса за наказанието с оглед на неговите цели и принципи в българското наказателно право. В самостоятелни раздели е анализирана нормативната рамка, както и теоретичните възгледи относно целите и принципите на наказанието, и най-вече тези относно личния характер на наказанието (наказва се само този, който е извършил престъпление) и относно съответствието между наказанието и престъплението. Обсъдени са съответните разпоредби както от различните български конституции, така и от отделните наказателни закони, действали у нас от Освобождението до днес. В пълнота са изследвани разбиранията на доктрината ни преди и след 1989 г. по отношение на въпроса за общата цел на наказанието като правен институт, т.е. защо съществува наказанието изобщо. В дълбочина са анализирани теоретичните възгледи и относно непосредствените цели на наказанието, налагано от съда - тези, които са били нормативно закрепвани в наказателните ни закони.

В **трета глава** се изследва доколко законодателните предложения и приетите промени в НК, особено през последните 15-20 години са съобразени с този теоретично-нормативен модел за целите на наказанието. В самостоятелен раздел е направен задълбочен критичен анализ на отделни промени в Наказателния кодекс, както и на законодателни предложения за такива. Става дума за промените в наказателноправната уредба на отвлечането, приети през 2010 г., на престъпленията с наркотични вещества и прекурсори от 2004 г. - 2006 г., както и за внесените законодателни предложения за промени в наказателноправния режим на непълнолетните от началото на 2020 г. и в санкционния режим на тежките престъпления против транспорта от април 2020 г.

Заключението отново се връща към двете класически теории за целите на наказанието - ретрибутивната и утилитарната. И чрез един пример се илюстрира значимостта на въпроса "Защо наказваме?" и доколко от отговора му зависи посоката, в която може да се развие дадено общество.

Монографичният труд се отличава с някои приносни моменти:

- Той е всестранно и цялостно изследване на целите на наказанието от гледна точка на класическите теории за наказанието – утилитарната, ретрибутивната и смесената;
- Разгледани са утилитарната, ретрибутивната и смесената теории за наказанието в исторически план и в съвременното;
- Разгледан е въпросът за целите на наказанието в българското наказателно право, нормативната рамка, очертаваща целите и двата принципа на наказанието на конституционно и законово ниво в

исторически план и днес, като са изведени тенденции в развитието на българския законодателен модел;

- Авторът е аргументирал извод, че българското наказателно право установява смесен модел, който поставя акцент върху цели, присъщи на утилитарните възгледи на наказанието, при това измежду тях на първо място е изведено поправянето и превъзпитанието на деца. Тяхното постигане обаче е възможно в ограничителните рамки, типични за ретрибутивизма, изразяващи се в двата принципа относно наказанието – за личния характер и за съответствието между престъплението и наказанието;
- Анализирани са промените в НК относно наказанията в последните десетилетия, като са очертани тенденции при тях;
- Анализирани са особеностите на популизма като обществено явление и е обосновано неговото появяване в областта на наказателното право.
- Авторът е аргументирал тезата, че посочените примери за законодателни промени и предложения за такива съдържат популистки особености и поради тази си особеност не дават отговор на очакванията, заради които се създават;
- Аргументирана е необходимостта за законовите промени в НК, особено съществените такива, да са придружени от достатъчно по обем научно-криминологични данни.

Отбелязаните приноси моменти, с които се характеризира трудът са особено съществени, но не мога да не обърна внимание и на други съществени негови достойнства. Много интересно и нехарактерно за монографично изследване в областта на правото е заглавието му, част от което е въпрос. В този случай то не е самоцелно, а кореспондира със съдържанието на книгата и стила в нея. На няколко места в изложението авторът поставя въпроса „Защо наказваме?“ и представя различни отговори, пречупени през призмата на разглежданите теории. Умело са поднесени различни мнения на други изследователи по темата, но ясно е изразена и авторската позиция. Впечатление прави стилът – ясен, точен изказ с необходимата правна терминология при излагане на различни тези, едновременно с това – отчетливо авторско мнение, което е правно аргументирано. В изложението са представени по интересен начин анализирани въпроси, но едновременно с това стилът остава научен и без да се отклонява към публицистиката. Споделям много от авторските тези и изводи (като например относно стесняване на възможността за законодателни промени, относно ограничаване на законодателни промени в НК, основани на наказателен популизъм), които са недвусмислено изразени без излишен патос и твърдо мотивирани. Отличително за монографичния труд е подходът, който е избрал автора – да даде отговор на основен въпрос, като постави множество други теми и въпроси на обсъждане. По този начин, излагайки различни становища и теории, читателят е провокиран да оформи свое мнение, към което авторът последователно го води, като в края на определена част, оформя

аргументиран извод, с който е трудно да не се съгласиш. Цитирането на множество български и чужди автори, чиито изследвания са свързани с темата, показва широтата на познанието на пишещия и му дава възможност безпристрастно да представи различни становища и теории, след което да оформи свои такива.

Ще изложа и някои не особено значителни критични бележки, като считам, че съобразяването с тях само ще подобри труда. Необходимо е прецизиране на бележките под линия – на някои места не е правилна номерацията им (стр. 43), на други има грешки при изписването на електронните източници (стр. 161), отстраняване на някои технически грешки (стр. 73), на места има изключително дълги цитати на становища на други автори, които накъсват цялостта на изложението (стр. 103-104). Достатъчно е да бъде посочен източника, особено, когато той е широко познат, без да е необходимо да се цитира изцяло.

От цялостното представяне на кандидата, мога убедено да кажа, че гл. ас. д-р Мирослава Манолова има задълбочена научна подготовка и сериозни професионални качества за упражняване на преподавателска дейност.

Заклучение:

Документите и материалите, представени от гл. ас д-р Мирослава Манолова отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на СУ „Св. Климент Охридски“.

Кандидатът в конкурса е представила достатъчен брой научни трудове, публикувани след материалите, използвани при защитата на ОНС ‘доктор’. В работите на кандидата има оригинални научни приноси.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни приноси, намирам за основателно да дам своята положителна оценка и да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Юридическия факултет за избор на гл. ас. д-р Мирослава Борисова Манолова на академичната длъжност ‘доцент’ в СУ „Св. Климент Охридски“ по по област на висше образование 3. „Социални, стопански и правни науки”, професионално направление 3.6. Право (Наказателно право).

14.06.2021 г

доц. д-р Даниела Дончева